

ΠΟΡΙΣΜΑ

(ΝΟΜΟΣ 3094/2003 "Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις", άρθρο 4, παράγραφος 6)

(Υποθέσεις: 17005/2003, 10873/99)

**ΘΕΜΑ:
ΗΧΟΥΡΥΠΑΝΣΗ ΑΠΟ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΝΑΩΝ**

**ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: Γεωργία Γιαννακούρου
Επιστήμονας: Χρήστος Τσαϊτουρίδης**

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Συνοπτική παρουσίαση των υποθέσεων

II. Ιστορικό των υποθέσεων 10873/99 και 17005/2003

III. Η διερεύνηση των υποθέσεων και η διαμεσολάβηση από το Συνήγορο του Πολίτη

IV. Η θέση του Συνηγόρου του Πολίτη

A. Η προστασία από το θόρυβο ως ειδική συνταγματική υποχρέωση του κράτους

B. Το περιεχόμενο του Π.Δ. 1180/81 και η υποχρέωση εφαρμογής του στις περιπτώσεις εκπομπών θορύβου προερχόμενου από μηχανολογικές εγκαταστάσεις θρησκευτικών ΝΠΔΔ

V. Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη αναπτύσσει με το παρόν τις διαπιστώσεις και θέσεις του μετά την έρευνα των ανωτέρω υποθέσεων που αφορούν το πρόβλημα της ηχορύπανσης από τις ηχητικές – μηχανολογικές εγκαταστάσεις ναών. Στο παρόν, το οποίο επέχει τη θέση πορίσματος, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ.6 του Ν.3094/2003, διατυπώνονται επίσης και οι προτάσεις της Αρχής για την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της οικείας νομοθεσίας στις επίμαχες περιπτώσεις, σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος και την γενικότερη περιβαλλοντική νομοθεσία.

I. Συνοπτική παρουσίαση των υποθέσεων

Στο Συνήγορο του Πολίτη (ΣΤΠ) κατετέθη **η υπ' αριθμ. 10873/1999 αναφορά** που αφορά πρόβλημα ηχορύπανσης από τη λειτουργία του ηλεκτρομηχανολογικού συστήματος κρούσης των καμπανών του ναού της Ευαγγελιστρίας του οικισμού Γουρνών Πεδιάδος του Νομού Ηρακλείου, καθώς και από τη χρήση μεγαφωνικών εγκαταστάσεων για τη μετάδοση της θείας λειτουργίας. Η εισαγωγή του ανωτέρω συστήματος χρησιμοποιείται τόσο για την κρούση των καμπανών στο πλαίσιο της λειτουργίας του ναού, όσο και ως σύστημα λειτουργίας ωρολογίου.

Επίσης, στο Συνήγορο του Πολίτη υπεβλήθη και η συναφής **υπ.αριθμ. 17005/2003 αναφορά**. Στην αναφορά αυτή, ο ενδιαφερόμενος διαμαρτύρεται για την έντονη, σε καθημερινή βάση και ιδίως τις πρωινές ώρες, ηχορύπανση από τους κώδωνες και τις μεγαφωνικές εγκαταστάσεις της κοινοβιακής ιεράς μονής Αγίας Τριάδος – Αγίου Νεκταρίου της Μητρόπολης Γλυφάδας. Για το ζήτημα αυτό έχει απευθύνει τις από 07.08.2003 σχετικές αιτήσεις του προς την Διεύθυνση Ε.Α.Ρ.Θ. του ΥΠΕΧΩΔΕ και την Πολεοδομία Γλυφάδας.

Στην υπ'αριθμ. 10873/1999 αναφορά υπογραμμιζόταν το γεγονός ότι το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου, αρχικά επιχείρησε να αντιμετωπίσει το ζήτημα του παραγόμενου θορύβου στο πλαίσιο των διατάξεων του Π.Δ.

1180/81. Ωστόσο, λόγω της θέσης που υιοθέτησε ο τότε Νομάρχης Ηρακλείου αλλά και μετά την έκδοση της υπ'αριθμ. 143/1997 απορριπτικής απόφασης του Ειρηνοδικείου Χερσονήσου, επί της αιτήσεως λήψεως ασφαλιστικών μέτρων, με την οποία είχε ζητηθεί η παύση της λειτουργίας του ηλεκτρομηχανολογικού συστήματος κρούσης των καμπανών του ναού της Ευαγγελιστρίας, το ζήτημα του παραγόμενου θορύβου παρέμενε αδιευθέτητο, ενώ οι διατάξεις του Π.Δ. 1180/81 δεν εφαρμόστηκαν. Ο ΣΤΠ, στο πλαίσιο διερεύνησης της αναφοράς, ήλθε σε επαφή με το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου και τις Διευθύνσεις Νομοθετικού Έργου και ΕΑΡΘ του Υ.ΠΕ.Χ.Ω.Δ.Ε.. Στις αρμόδιες υπηρεσίες απηύθυνε μεγάλο αριθμό εγγράφων, με τα οποία η Αρχή ζήτησε την διενέργεια αυτοψιών και μετρήσεων, και εισηγήθηκε την εφαρμογή του Π.Δ. 1180/81 στην εν λόγω υπόθεση. Παρά την παρέμβαση του ΣΤΠ, το πρόβλημα του θορύβου εξακολουθούσε να υφίσταται, ενώ οι ανωτέρω Διευθύνσεις του Υ.ΠΕ.Χ.Ω.Δ.Ε., μολονότι αναγνώρισαν ότι το πρόβλημα της ηχορύπανσης από μηχανολογικές εγκαταστάσεις ναών έχει λάβει ευρύτερες διαστάσεις, έκριναν ότι οι διατάξεις του Π.Δ. 1180/81 δεν είναι εφαρμοστέες τόσο στην εξεταζόμενη, αλλά ούτε και σε άλλες όμοιες περιπτώσεις υπέρβασης του νομίμου ανώτατου ορίου θορύβου.

Κατά την έρευνα της υπόθεσης 17005/2003 οι ανωτέρω θέσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ ήταν ήδη γνωστές στην Αρχή. Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από την αρμόδια Διεύθυνση του ΥΠΕΧΩΔΕ να πραγματοποιήσει αυτοψία στον κρίσιμο χώρο και μέτρηση εκπομπών θορύβου, ώστε να διαπιστωθεί η βασιμότητα ή μη των καταγγελιών. Πράγματι, η αρμόδια Διεύθυνση Ε.Α.Ρ.Θ. πραγματοποίησε αυτοψία θορύβου και διαπίστωσε ότι από τη λειτουργία των σημάντρων της μονής προκαλείτο σημαντική επιβάρυνση του θορύβου και υποβάθμιση του ακουστικού περιβάλλοντος. Απηύθυνε, μάλιστα, παράκληση στον υπεύθυνο της Μονής να μειώσει την ένταση του ήχου των σημάντρων. Κατά τα λοιπά, ωστόσο, η αρμόδια υπηρεσία επανέλαβε τη θέση ότι δεν θεωρεί τα σήμαντρα ως μόνιμες μηχανολογικές εγκαταστάσεις.

Με βάση τα παραπάνω, ο ΣΤΠ, δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 6 του Ν. 3094/2003 προβαίνει στη σύνταξη του παρόντος Πορίσματος.

II. Ιστορικό των υποθέσεων 10873/99 και 17005/2003

A. Ο ΣΤΠ έλαβε την υπ' αριθμ. 10873/1999 αναφορά σχετικά με υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπομένου ορίου θορύβου κατά τη λειτουργία ηλεκτρομηχανολογικού συστήματος κρούσης των καμπανών του ναού της Ευαγγελιστρίας του οικισμού Γουρνών Πεδιάδος, στο Νομό Ηρακλείου. Το ανωτέρω σύστημα χρησιμοποιείται τόσο για την κρούση των καμπανών στο πλαίσιο της θείας λειτουργίας του ναού, όσο και ως σύστημα λειτουργίας ωρολογίου. Παράλληλα, η αναφερόμενη έθεσε και ζήτημα υπέρβασης του σχετικού ανώτατου ορίου θορύβου, λόγω της χρήσης μεγαφωνικών εγκαταστάσεων οι οποίες τοποθετήθηκαν στο εξωτερικό του ναού για τη μετάδοση της θείας λειτουργίας. Η εγκατάσταση των ανωτέρω συστημάτων έγινε το έτος 1995. Έως τότε, ο ναός στερούνταν οποιουδήποτε εξωτερικού μεγαφωνικού συστήματος και ωρολογίου, ενώ η κρούση των καμπανών γινόταν με τον γνωστό, παραδοσιακό, τρόπο. Πριν από την εγκατάσταση των ανωτέρω συστημάτων, η ενδιαφερόμενη, η οικία της οποίας ευρίσκεται πλησίον του ναού της Ευαγγελιστρίας, δεν αντιμετώπιζε κανένα πρόβλημα θορύβου από τη λειτουργία του εν λόγω ναού, ούτε είχε απευθυνθεί σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία για παρόμοιο ζήτημα.

Μετά την εγκατάσταση των ανωτέρω συστημάτων, η ενδιαφερόμενη, απευθύνθηκε στο Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου και στο Τμήμα Τουριστικής Αστυνομίας της Αστυνομικής Διεύθυνσης Ηρακλείου, ζητώντας τη μέτρηση του επιπέδου του παραγόμενου θορύβου και τη λήψη μέτρων για την επίλυση του προβλήματος.

Πράγματι, το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου, προέβη σε σχετική αυτοψία και μέτρηση του επιπέδου του θορύβου (ώρα 12:00) που παραγόταν από την κρούση των καμπανών και διαπίστωσε ότι η συνολική στάθμη θορύβου από το χτύπημα της καμπάνας ήταν 90dB(A), καθώς και ότι η εκπεμπόμενη στάθμη θορύβου «... *επιβαρύνει κατά πολύ την υπάρχουσα στάθμη θορύβου βάθους της περιοχής και υπερβαίνει το ανώτερο επιτρεπτό*

όριο θορύβου του άρθρου 2 παρ.5 του ΠΔ 1180/81 ...» (έγγραφο υπ'αριθμ. 4717/1939/14-06-1995).

Κατόπιν τούτου, το Τμήμα Τουριστικής Αστυνομίας, έθεσε υπόψη του εφημέριου του ναού της Ευαγγελίστριας το ζήτημα, ο οποίος, με τη σειρά του έθεσε στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο το οποίο, σύμφωνα με το υπ'αριθμ. 27/06-07-1995 έγγραφο του Ιερού Ναού Γουρνών Πεδιάδος, αποφάσισε να αντικαταστήσει *«... τη μεγάλη καμπάνα βάρους 105 κιλών που κτυπούσε τις ώρες με μια μικρή βάρους 40 κιλών .... και ... .. την ώρα έναρξης του κτυπήματος των ωρών από 9.00' π.μ. στις 10.00' π.μ. ... »*, ενώ οι ώρες κρούσης ορίστηκαν κατά τις χρονικές περιόδους 10:00-14:00 και 18:00-22:00.

Ωστόσο, ένα μήνα περίπου μετά την ανωτέρω έγγραφη διαβεβαίωση περί λήψεως μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου, το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου, μετά από νεότερη αυτοψία και μέτρηση θορύβου (ώρα 11:00), διαπίστωσε εκ νέου ότι *«...ότι η συνολική στάθμη θορύβου από το χτύπημα της καμπάνας ανά ώρα ανέρχεται στα 86 dB(A) ...»* και ότι *«...επιβαρύνει κατά πολύ την υπάρχουσα στάθμη θορύβου βάθους της περιοχής και υπερβαίνει το ανώτερο επιτρεπτό όριο θορύβου του άρθρου 2 παρ.5 του ΠΔ 1180/81 ...»* (έγγραφο υπ'αριθμ. 6178/10-08-1995). Τέλος, στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται ότι, σε περίπτωση μη λήψης μέτρων περιορισμού του θορύβου, θα επιβληθούν οι εκ του νόμου προβλεπόμενες κυρώσεις.

Επειδή οι οχλήσεις συνεχίστηκαν, το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου, μετά από νεότερες αναφορές κατοίκων της περιοχής, προέβη σε νέα αυτοψία και μέτρηση του εκπεμπόμενου θορύβου. Σύμφωνα δε με το υπ'αριθμ. 3610-6-697/2026/14-07-1997 έγγραφο του Πολεοδομικού Γραφείου της Ν.Α. Ηρακλείου, η μέτρηση αυτή πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα 07:00-10:00, την 13-07-1997 (ημέρα Κυριακή). Σύμφωνα με το ίδιο έγγραφο, η στάθμη θορύβου στις 07:00, 07:40 και 08:30, από τα χτυπήματα των δύο (2) καμπανών υπερέβη τα 100 dB(A), ενώ στις 09:45, η στάθμη θορύβου από εναλλάξ χτυπήματα καμπανών κυμάνθηκε μεταξύ 85 και 90 dB(A)¹, ενώ τέλος

---

¹ Οι κωδωνοκρουσίες αυτές ήταν στο πλαίσιο της θείας λειτουργίας.

στις 10:00, η συνολική στάθμη θορύβου προερχόμενη από τη μεσαία σε μέγεθος καμπάνα, μετά από δέκα (10) χτυπήματα με ρυθμό 1 χτύπημα/ώρα ανήλθε στα 90 dB(A)². Περαιτέρω, το Πολεοδομικό Γραφείο Ηρακλείου έκρινε ότι το αυτοματοποιημένο σύστημα κρούσης των καμπανών εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του Π.Δ. 1180/81, σύμφωνα με το οποίο «... *πάσης φύσεως μηχανολογικές εγκαταστάσεις απαιτούν άδεια λειτουργίας ...*», ενώ παράλληλα διαπιστώθηκε υπέρβαση του ανωτάτου επιτρεπόμενου ορίου θορύβου [50 dB(A)] του άρθρου 2 παρ. 5 του Π.Δ. 1180/81. Εν όψει των στοιχείων αυτών, η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία εισηγήθηκε, βάσει του άρθρου 30 παρ.2 του Ν. 1650/86, στο Νομάρχη Ηρακλείου τις ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις:

α) τη διακοπή της λειτουργίας του αυτόματου μηχανισμού κρούσης των καμπανών στο πλαίσιο της θείας λειτουργίας.

β) τη διακοπή της λειτουργίας του αυτόματου μηχανισμού κρούσης των καμπανών για τη λειτουργία του ρολογιού και

γ) την, βάσει του άρθρου 30 παρ. 1 του Ν.1650/86, επιβολή διοικητικού προστίμου στον εφημέριο του ναού, σε περίπτωση μη συμμόρφωσής του με τις ανωτέρω υποδείξεις.

Το Πολεοδομικό Γραφείο Ηρακλείου προέβη μετά από ένα (1) μήνα (13-08-1997) σε νεότερη αυτοψία και μέτρηση θορύβου, κατά την οποία διαπιστώθηκε ότι η στάθμη θορύβου από τη σήμανση των ωρών, μέσω του μηχανισμού κρούσης των καμπανών, κυμάνθηκε στα 82 dB(A), ενώ κατά την έναρξη της θείας λειτουργίας η στάθμη θορύβου κυμάνθηκε μεταξύ 84-90 dB(A). Κατόπιν αυτού, το Πολεοδομικό Γραφείο εισηγήθηκε στο Νομάρχη Ηρακλείου την επιβολή διοικητικού προστίμου, λόγω μη συμμόρφωσης με τις προηγούμενες υποδείξεις.

Ωστόσο, επειδή δεν επεβλήθη τελικώς ουδεμία διοικητική κύρωση, οι οχλούμενοι κατέθεσαν την υπ'αριθμ. 166/11-10-1997 αίτηση ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον του Ειρηνοδικείου Χερσονήσου, με την οποία ζητούσαν να

---

² Τα χτυπήματα αυτά σήμαναν τη 10^η ώρα της ημέρας.

διαταχθεί η παύση της αυτοματοποιημένης σήμανσης των καμπανών (για τη θεία λειτουργία και τη λειτουργία του ωρολογίου) καθώς και η λειτουργία των εξωτερικών μεγαφωνικών εγκαταστάσεων. Το δικαστήριο, με την υπ' αριθμ. 143/1997 απόφασή του³, αφού δέχτηκε ότι: α) είχαν ληφθεί όλα τα ενδεικνυόμενα μέτρα, από την πλευρά του ναού, ώστε να μην προκαλείται βλάβη στα ακίνητα των αιτούντων⁴, β) η κωδωνοκρουσία δεν διαρκεί πλέον των 40 δευτερολέπτων, γ) ότι λόγω του νοήματος και της σπουδαιότητας της κωδωνοκρουσίας για το σύνολο των πιστών, «... δικαιολογείται η αυξημένη υποχρέωση των αιτούντων για ανοχή ενοχλήσεων (ακόμα και αν υπήρχαν τέτοιες) που προέρχονται από τον ήχο των καμπανών που λειτουργούν με το σύστημα της ηλεκτρικής κωδωνοκρουσίας ...», δ) οι εξωτερικές μεγαφωνικές εγκαταστάσεις λειτουργούν μόνο τρεις (3) φορές το χρόνο, απέρριψε την υποβληθείσα αίτηση.

Οι λόγοι μη επιβολής διοικητικών κυρώσεων, αναφέρονται στο υπ' αριθμ. 365/07-11-1997 έγγραφο του τότε Νομάρχη Ηρακλείου προς τον Σεβασμιότατο Αρχιεπίσκοπο Κρήτης. Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι οι εισηγήσεις του υπαλλήλου που διενήργησε τις δύο (2) τελευταίες αυτοψίες δεν απηχούσαν παρά μόνο τις προσωπικές του απόψεις, καθώς και ότι το ζήτημα της κοινοποίησης των εν λόγω εγγράφων της αυτοψίας στους ενδιαφερόμενους θεωρείτο διαρροή εγγράφου και για το λόγο αυτό θα αντιμετωπιζόταν διοικητικά. Επιπλέον, στο έγγραφο αυτό, ο Νομάρχης Ηρακλείου εξέφρασε την άποψη ότι το ζήτημα του θορύβου από τη λειτουργία των καμπανών του ναού όχι μόνο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων περί θορύβου (Π.Δ. 1180/81), αλλά και ότι το αίτημα των θιγομένων πολιτών αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 1003 του Αστικού Κώδικα (περιορισμοί κυριότητας-εκπομπές)⁵.

---

³ Η απόφαση δημοσιεύτηκε στις 02-12-1997.

⁴ Μείωση του βάρους της καμπάνας που σημαίνει τις ώρες, μείωση της διαδρομής του ηλεκτρικού σφυριού κρούσης της καμπάνας, περιορισμός του χρονικού διαστήματος σήμανσης των ωρών.

⁵ Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι «Ο κύριος ακινήτου έχει υποχρέωση να ανέχεται την εκπομπή καπνού, αιθάλης, αναθυμιάσεων, θερμότητας, θορύβου, δονήσεων ή άλλες παρόμοιες επενέργειες που προέρχονται από άλλο ακίνητο, εφόσον αυτές δεν παραβιάζουν σημαντικά τη

Κατόπιν των ανωτέρω, η ενδιαφερόμενη υπέβαλε την υπ'αριθμ. 10873/29-10-1999 αναφορά στον ΣΤΠ, σχετικά με τη στάση της Διοίκησης έναντι του ζητήματος.

Β. Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε την υπ.αριθμ. 17005/03 αναφορά κατοίκου Γλυφάδας, ο οποίος διαμαρτυρόταν για την πρόκληση έντονου θορύβου από τη λειτουργία των σημάτων και των μεγαφωνικών εγκαταστάσεων της κοινοβιακής ιεράς μονής Αγίας Τριάδας –Αγίου Νεκταρίου, Ιεράς Μητρόπολης Γλυφάδας. Η ηχορύπανση προκαλείτο ιδίως τις πρώτες πρωινές ώρες (μεταξύ 5-7 π.μ.). Ο ενδιαφερόμενος είχε απευθύνει τον Αύγουστο 2003 σχετικές αιτήσεις προς το ΥΠΕΧΩΔΕ (Διεύθυνση ΕΑΡΘ) και την Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου Γλυφάδας. Η πρώτη υπηρεσία δεν είχε απαντήσει εγγράφως στην αίτησή του, ενώ η δεύτερη παρέπεμψε την αίτηση προς τη Ναοδομία Αθηνών «*λόγω αρμοδιότητας*», χωρίς να αιτιολογήσει ειδικότερα την παραπομπή αυτή.

Κατόπιν των ανωτέρω, ο ενδιαφερόμενος υπέβαλε την ανωτέρω αναφορά προς την Αρχή, ζητώντας την παρέμβασή της προς τη Διοίκηση.

Γ. Παραδεκτό των αναφορών:

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 3094/2003, «*Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων*», ενώ σύμφωνα με τη παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, στην αρμοδιότητα του ΣΤΠ δεν υπάγονται «*...οι υπουργοί και υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ...*». Στις εξεταζόμενες περιπτώσεις, αφενός ως Διοίκηση νοούνται οι υπηρεσίες της Ν.Α. Ηρακλείου, του Δήμου Γλυφάδας και του

χρήση του ακινήτου του ή προέρχονται από χρήση συνήθη για ακίνητα της περιοχής του κτήματος από το οποίο προκαλείται η βλάβη».

ΥΠΕΧΩΔΕ, στις οποίες έχει ανατεθεί η εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με την προστασία από το θόρυβο, αφετέρου οι αναφορές σχετίζονται με παράλειψη της Διοίκησης για την εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. 1180/81 και του Ν.1650/86, επομένως ο ΣτΠ νομίμως ανέλαβε τη διερεύνηση της υπόθεσης. Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε τις εν λόγω υποθέσεις προκειμένου να αποφανθεί για την ορθή ή μη εφαρμογή της κρίσιμης περιβαλλοντικής νομοθεσίας και δεν υπεισιήλθε στο ζήτημα της εφαρμογής των διατάξεων του γειτονικού δικαίου και της ιδιωτικής διαφοράς μεταξύ των κατοίκων των κρίσιμων περιοχών και των εν λόγω θρησκευτικών ΝΠΔΔ.

ΙΙΙ. Η διερεύνηση των υποθέσεων και η διαμεσολάβηση από το Συνήγορο του Πολίτη

Α. Στο πλαίσιο της διερεύνησης της υπ.αριθμ. 10873/99 αναφοράς, ο ΣτΠ απέστειλε τα από 04-02-2000, 06-03-2000, 04-04-2000 έγγραφα προς το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου, στα οποία και εξέθετε το περιεχόμενο της αναφοράς και ζητούσε από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία να προβεί σε αυτοψία και σε μέτρηση του θορύβου. Ο Συνήγορος του Πολίτη υπογράμμισε στα έγγραφά του το αντικειμενικό γεγονός της ηχορύπανσης από το ναό. Επειδή, παρά και τις τηλεφωνικές οχλήσεις, ουδεμία απάντηση δόθηκε, ο ΣτΠ με το από 17-05-2000 έγγραφό του προς το Νομάρχη Ηρακλείου ζήτησε τον πειθαρχικό έλεγχο των εμπλεκόμενων υπαλλήλων λόγω της, κατά παράβαση των διατάξεων του Ν.2477/97, διαπιστωθείσας μη συνεργασίας με το ΣτΠ. Κατόπιν αυτού, το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου απέστειλε το υπ'αριθμ. 2981/26-05-2000 έγγραφό του, στο οποίο γινόταν απλώς μνεία στην υπ'αριθμ. 143/1997 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ηρακλείου. Μετά από δύο (2) νεότερα έγγραφα του ΣτΠ (21-09-2000 και 21-09-2000), ζητήθηκε εκ νέου η μέτρηση του θορύβου, την οποία το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου αρνήθηκε με το 5838/00/21-03-2001 έγγραφό του, επικαλούμενο την υπ'αριθμ. 143/1997 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ηρακλείου. Ο ΣτΠ ζήτησε εκ νέου, με το από 08-08-2001 έγγραφό του, τη μέτρηση του επιπέδου του παραγόμενου

θορύβου και διευκρίνισε ότι, σε κάθε περίπτωση, η χρήση των καμπανών για τη λειτουργία του ωρολογίου προφανώς δεν σχετίζεται με την άσκηση της θρησκευτικής λατρείας. Το αίτημα της Αρχής αποδέχθηκε τελικά το Πολεοδομικό Γραφείο της Ν.Α. Ηρακλείου και, μετά από διενέργεια αυτοψίας, διαπίστωσε ότι ο παραγόμενος θόρυβος ήταν 82 dB(A) (έγγραφο υπ' αριθμ. 5630/04-10-2001).

Κατόπιν αυτού, ο Συνήγορος του Πολίτη, με τα από 29-07-2002 και 20-12-2002 έγγραφά του προς τη Διεύθυνση ΕΑΡΘ και Νομοθετικού Έργου του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. αντίστοιχα, εξέθεσε τα πραγματικά δεδομένα της υπόθεσης και της επισήμως καταγεγραμμένης ηχορύπανσης και αναζήτησε την άποψη των εν λόγω εξειδικευμένων υπηρεσιών για το εξεταζόμενο ζήτημα και, ειδικότερα, για το κατά πόσον τα θρησκευτικά Ν.Π.Δ.Δ. εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Π.Δ. 1180/81. Επίσης, η Αρχή τόνισε, στα ανωτέρω έγγραφα, την ύπαρξη γενικότερου προβλήματος σε πολλά μέρη της Ελλάδας και επεσήμανε ότι το κρίσιμο Π.Δ. αναφέρεται σε εν γένει ΝΠΔΔ, χωρίς να εξαιρεί τα ΝΠΔΔ με θρησκευτικό χαρακτήρα.

Οι θέσεις της Διεύθυνσης ΕΑΡΘ, όπως διατυπώθηκαν στο από 10.09.2002 έγγραφο που απεστάλη στο Συνήγορο του Πολίτη, ήταν ότι:

α) *«για τους ηλεκτρικούς κώδωνες, τα παραδοσιακά σήμαντρα και τις εσωτερικές μικροφωνικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται στους Ιερούς Ναούς ...δεν υφίσταται τεχνική νομοθεσία που να απαγορεύει τη χρήση τους ή να καθορίζει ανώτατα επιτρεπτά όρια εκπομπής στάθμης ηχητικής πίεσης, μεθόδους μέτρησης...»*

β) *«... Οι εξωτερικές μεγαφωνικές εγκαταστάσεις των Ιερών Ναών...δεν θεωρούνται σταθερές μηχανολογικές εγκαταστάσεις και επομένως δεν έχουν εφαρμογή οι ανώτατες επιτρεπόμενες στάθμες ηχητικής πίεσης που αναφέρονται σ' αυτό [Π.Δ.] ...».*

Εντούτοις, η Διεύθυνση ΕΑΡΘ αναγνώρισε την ύπαρξη σοβαρού προβλήματος *«... λόγω των συνεχώς αυξανόμενων παρόμοιων καταγγελιών ...»* και ανέφερε την πρόθεσή της να *«... έλθει σε συνεννόηση με την Εκκλησία της Ελλάδος ...»*, μνημονεύοντας μάλιστα ορισμένα μέτρα για την εξασφάλιση της ησυχίας των

πολιτών, όπως «... ρύθμιση της έντασης του ήχου των εξωτερικών μεγαφωνικών εγκαταστάσεων, πιθανή κατάργηση των κτύπων των ρολογιών των Ναών...ρύθμιση της έντασης των κωδωνοκρουσιών ...».

Από την πλευρά της, η Διεύθυνση Νομοθετικού Έργου - αφού παρέπεμψε καταρχάς, στην θέση της ΕΑΡΘ, ως «*αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου για τα θέματα αυτά*» - υιοθέτησε με το από 23.09.2003 έγγραφό της την άποψη ότι οι ρυθμίσεις του Π.Δ. 1180/81 έχουν εφαρμογή «... στις μόνιμες και σταθερές εγκαταστάσεις ...οι οποίες υπόκεινται στον έλεγχο του Υπουργείου Βιομηχανίας ...», ενώ «... και αν ακόμη υποτεθεί ότι λόγω ελλείψεως σχετικής ειδικής νομοθετικής ρύθμισης θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν αναλογικά οι διατάξεις του ως άνω Π.Δ. 1180/81 στις περιπτώσεις αυτές ...», τότε πρέπει να εφαρμοσθούν οι οικείες διατάξεις του Κτιριοδομικού Κανονισμού για τη μέτρηση του θορύβου.

B. Κατά τη διερεύνηση της υπ.αριθμ. 17005/2003 αναφοράς οι παραπάνω θέσεις των αρμοδίων υπηρεσιών του ΥΠΕΧΩΔΕ ήταν γνωστές στον Συνήγορο του Πολίτη. Η Αρχή έστειλε προς τη Διεύθυνση ΕΑΡΘ και προς τη Διεύθυνση Πολεοδομίας το από 08.06.2004 έγγραφο, με το οποίο επεσήμανε ότι η πρώτη υπηρεσία δεν είχε απαντήσει εγγράφως στην σχετική αίτηση του αναφερόμενου και ότι η δεύτερη δεν είχε αιτιολογήσει επαρκώς την παραπομπή της αντίστοιχης αίτησης προς τη Ναοδομία Αθηνών. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι οι μονές, όπως και οι ναοί, είναι Ν.Π.Δ.Δ. και ζήτησε από το ΥΠΕΧΩΔΕ να απαντήσει στην αίτηση του ενδιαφερόμενου, ενώ αντιστοίχως ζήτησε από την αρμόδια Πολεοδομία να προβεί σε μέτρηση εκπομπών θορύβου. Σε μεταγενέστερη τηλεφωνική επικοινωνία της Αρχής με την Ε.Α.Ρ.Θ., συμφωνήθηκε η διενέργεια αυτοψίας και μέτρησης από την εν λόγω υπηρεσία. Πράγματι, με το από 05.07.04 έγγραφό της, η Ε.Α.Ρ.Θ. ενημέρωσε την Αρχή ότι πραγματοποίησε αυτοψία στον κρίσιμο χώρο «στα πλαίσια της ανάγκης περιορισμού και ελέγχου του θορύβου γύρω από ευαίσθητους χώρους κατοικιών». Η υπηρεσία επανέλαβε μεν τις θέσεις της επισημαίνοντας ότι, κατά

την άποψη της, «δεν έχουν θεσμοθετηθεί ανώτατες τιμές στάθμης θορύβου από παραδοσιακά σήμαντρα, διότι δεν θεωρούνται μόνιμες μηχανολογικές εγκαταστάσεις», ωστόσο αναγνώρισε και κατέγραψε αναλυτικά το συγκεκριμένο πρόβλημα ηχορύπανσης. Ειδικότερα, η υπηρεσία κατέληξε στο συμπέρασμα «ότι όταν λειτουργούν τα σήμαντρα της Ι. Μονής, υπάρχει επιβάρυνση του θορύβου βάθους της περιοχής κατά 27dB(A)». Προέβη μάλιστα σε σύσταση στον υπεύθυνο της Ιεράς Μονής «να μειώσει την ένταση του ήχου των σημάτων, κατά 10dB (A), ώστε να επιτευχθεί ο υποδιπλασιασμός της προκαλούμενης ενόχλησης».

IV. Η θέση του Συνηγόρου του Πολίτη

A. Η προστασία από το θόρυβο ως ειδική συνταγματική υποχρέωση του κράτους

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 2 του Συντάγματος, «... Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη...».

Επίσης στο άρθρο 24 του Συντάγματος προβλέπεται ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός». Ο κοινός νομοθέτης εξειδίκευσε στο βασικό περιβαλλοντικό νόμο την προστασία από την ηχορύπανση ως μορφή προστασίας του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης στο Ν. 1650/86 (για την προστασία του περιβάλλοντος), ο οποίος, μεταξύ άλλων, έχει ως βασικό στόχο τη «διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας και από τις διάφορες μορφές υποβάθμισης του περιβάλλοντος και ειδικότερα από τη ρύπανση και τις οχλήσεις» (άρθρο 1), όρισε ότι ως ρύπανση νοείται «... η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου... σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία...» (άρθρο 2). Επίσης, στο άρθρο 14 του Ν.1650/86 προβλέπονται

ειδικές ρυθμίσεις για την «προστασία από το θόρυβο». Τέλος, το κρίσιμο νομικό πλαίσιο για την προστασία από το θόρυβο συμπληρώνεται, σε ό,τι αφορά τις κρίσιμες εγκαταστάσεις, με το Π.Δ. 1180/81 που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος από τη λειτουργία βιομηχανιών, βιοτεχνιών, αποθηκών και πάσης φύσεως μηχανολογικών εγκαταστάσεων.

Συνεπώς, το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της θρησκείας, θα πρέπει να ασκείται σε εναρμόνιση με τα δικαιώματα των ατόμων και τις υποχρεώσεις του κράτους που απορρέουν από το άρθρο 24 του Συντάγματος. Κατά συνέπεια, οι ισχύοντες συνταγματικοί και νομοθετικοί κανόνες δικαίου οι οποίοι ρυθμίζουν το ανώτατο όριο εκπομπών θορύβου, πρέπει να γίνονται σεβαστοί από τα θρησκευτικά Ν.Π.Δ.Δ. στο πλαίσιο της οργάνωσης της θρησκευτικής λατρείας, ενώ, παράλληλα, η Διοίκηση οφείλει να μεριμνεί για την πιστή τήρηση της εφαρμογής των κανόνων αυτών.

B. Το περιεχόμενο του Π.Δ. 1180/81 και η υποχρέωση εφαρμογής του στις περιπτώσεις εκπομπών θορύβου προερχόμενου από μηχανολογικές εγκαταστάσεις θρησκευτικών ΝΠΔΔ

B1. Από τα παραπάνω προκύπτει αφενός η ύπαρξη σοβαρού κοινωνικού προβλήματος, το οποίο αφορά τόσο την προστασία του περιβάλλοντος όσο και τη δημόσια υγεία, αφετέρου η αναγκαιότητα νομικής ρύθμισης της κατάστασης και συγκεκριμένα της υπαγωγής των ηχητικών εκπομπών από εγκαταστάσεις ναών και μονών, στο πεδίο εφαρμογής της οικείας περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Η ρύθμιση των σχετικών διαφορών με παραπομπή στο άτυπο πλαίσιο των καλών σχέσεων μεταξύ Εκκλησίας και πολιτών ή, στην καλύτερη περίπτωση, στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί γειτονικού δικαίου, ισοδυναμεί με την μη ανάληψη της ευθύνης από την πολιτεία για την αντιμετώπιση ενός υπαρκτού και εκτεταμένου προβλήματος ηχορύπανσης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος, σε αντίθεση με τη συνταγματική υποχρέωση του κράτους βάσει του άρθρου 24 Σ, αλλά και με την οικεία περιβαλλοντική νομοθεσία.

Αρχικά, ο Συνήγορος του Πολίτη οφείλει να επισημάνει, σχετικά με την ερμηνεία του κρισίου Π.Δ., ότι αυτό πρέπει να θεωρηθεί στοιχείο της ευρύτερης νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς τα κύρια θέματα που ρυθμίζει είναι η μόλυνση και η ρύπανση του περιβάλλοντος και η θέση επιτρεπόμενων ορίων εκπομπής για μηχανολογικές εγκαταστάσεις βιομηχανικής δραστηριότητας αλλά και πάσης φύσεως. Χαρακτηριστικές είναι δε οι διατάξεις των ακόλουθων άρθρων:

α) Στους ορισμούς του άρθρου 1 *«δια την εφαρμογήν του παρόντος Διατάγματος»* μνημονεύονται το *«περιβάλλον»* και η *«ρύπανσις»*, η οποία έγκειται στην άμεση ή έμμεση *«εκπομπή εις των εν γένει περιβάλλον ...θορύβου...»* σε τέτοια ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία του ανθρώπου.

β) Ειδικότερα, στο άρθρο 1 παρ. η) προβλέπεται ότι η μέριμνα του νομοθέτη αφορά, *«ανεξαρτήτως βιομηχανικής δραστηριότητος»*, κάθε περίπτωση εγκατάστασης, αποθήκης και γενικά *«πάσης φύσεως μηχανολογικαί εγκαταστάσεις ... αι οποίαι τελούν υπό εκμετάλλευσιν ή κατοχήν φυσικών προσώπων ή του Δημοσίου ή των Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ. ή Ν.Π.Ι.Δ., εκ της λειτουργίας ή χρήσεως των οποίων δύναται να προκύψει ρύπανσις του εν γένει περιβάλλοντος»* (οι υπογραμμίσεις δικές μας).

γ) Ομοίως, στο άρθρο 5 παρ.2,3 διευκρινίζεται ρητώς ότι *«...πάσης φύσεως μηχανολογικαί εγκαταστάσεις, δι ας δεν απαιτείται κατά τας κείμενας διατάξεις άδειαι λειτουργίας υπόκεινται στις διατάξεις του παρόντος ...»* και ότι *«Εις πάσας τας εγκαταστάσεις δέον όπως κατά την λειτουργίαν των λαμβάνονται πάντα τα αναγκαία μέτρα προς προστασίαν του περιβάλλοντος»*.

Υπενθυμίζεται ότι στο κρίσιμο άρθρο 14 του Ν.1650/86 σχετικά με την προστασία από το θόρυβο, όπως αναφέρεται ανωτέρω, ορίζεται στην παρ. 4 ότι *«Έργα και δραστηριότητες που προκαλούν θόρυβο είναι ιδίως: βιομηχανικές και βιοτεχνικές...»* (η υπογράμμιση δική μας). Στην επόμενη παράγραφο προβλέπεται η έκδοση ΚΥΑ για την επιβολή περιορισμών *«στα έργα και τις δραστηριότητες»* της παραγράφου 4 για την αποτροπή της ηχορύπανσης.

Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, δεν έχουν εκδοθεί τέτοιες υπουργικές αποφάσεις με «ειδική τεχνική νομοθεσία» για τις δραστηριότητες και τα έργα που καταγράφονται ρητά στην κρίσιμη παράγραφο. Όμως, η έλλειψη τέτοιας νομοθεσίας δεν συνιστά κενό νόμου ενόψει των ρυθμίσεων του άρθρου 24 Σ, όπως έχει άλλωστε αποφανθεί το ΣΤΕ με πάγια νομολογία του, και, εν προκειμένω, ενόψει των ρυθμίσεων του Π.Δ. 1180/81. Επισημαίνεται, άλλωστε, ότι την ευθύνη για τον έλεγχο της μέτρησης των ηχητικών εκπομπών από τις εγκαταστάσεις που προβλέπονται στο εν λόγω Π.Δ. έχουν πλέον, ως γνωστόν, η αρμόδια Διεύθυνση ΕΑΡΘ του ΥΠΕΧΩΔΕ και οι αρμόδιες Διευθύνσεις Πολεοδομίας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων ενόψει των κρίσιμων περιβαλλοντικών διατάξεων. Επομένως, το επιχείρημα του ΥΠΕΧΩΔΕ για τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής του Π.Δ. στις εγκαταστάσεις που αδειοδοτούνται από το Υπουργείο Βιομηχανίας και Ενέργειας (νυν Υπουργείο Ανάπτυξης) δεν ευσταθεί.

B2. Με βάση τη συστηματική, τη γραμματική, αλλά και την τελολογική ερμηνεία των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει η ratio της ρύθμισης σχετικά με τον καθορισμό των πηγών θορύβου, των φορέων που εκμεταλλεύονται ή κατέχουν τέτοιες πηγές – εγκαταστάσεις και των περιορισμών στους οποίους επιβάλλονται. Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι, για λόγους προστασίας δημοσίου συμφέροντος, η βούληση του νομοθέτη αλλά και ο σκοπός των κρίσιμων ρυθμίσεων του Π.Δ. συντείνουν αφενός σε ευρύτατο καθορισμό της ηχορύπανσης από κάθε είδους μηχανολογικές εγκαταστάσεις και αφετέρου σε εξίσου ευρύτατο καθορισμό των φορέων – υπευθύνων της ρύπανσης. Σημειώνεται, μάλιστα, ότι σε αυτούς ανήκει, το σύνολο του δημοσίου τομέα και κάθε φορέα δημόσιας εξουσίας, για τους οποίους η ευθύνη για τη ρύπανση είναι, προφανώς, αυξημένη.

Από τις ανωτέρω σκέψεις και διαπιστώσεις πηγάζει η θέση της Αρχής ότι οι ενορίες με τους ενοριακούς ναούς τους, οι μονές με τους ναούς τους, οι Μητροπόλεις και τα λοιπά θρησκευτικά Ν.Π.Δ.Δ. που ορίζονται στον Ν.590/77 (άρθρο 1 παρ.4) περί του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδας, υπάγονται, ως Ν.Π.Δ.Δ., στις ρυθμίσεις του Π.Δ., καθώς στο άρθρο 1 παρ. η)

μνημονεύονται οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις χωρίς καμία ειδική – εσωτερική διάκριση ή διαφοροποίηση ή εξαίρεση μεταξύ των ΝΠΔΔ. Είναι εύλογο να θεωρηθεί, επομένως, ότι ο νομοθέτης δεν θέλησε να εξαιρέσει τα κρίσιμα ΝΠΔΔ, η λειτουργία των οποίων και τα ζητήματα που προκύπτουν από τις εγκαταστάσεις τους ήταν ασφαλώς ευρέως γνωστή στο νομοθέτη και τους πολίτες. Η ηχορύπανση από τη λειτουργία ναών συνιστά, ως μορφή περιβαλλοντικής υποβάθμισης, πηγή διακινδύνευσης της δημόσιας υγείας και της κοινής ησυχίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρόσφατη νομολογία πολιτικών δικαστηρίων αναγνωρίζει την ηχορύπανση, ακόμα και από εγκαταστάσεις κωδωνοστασίου ναών, ως μορφή προσβολή της προσωπικότητας, η οποία νοείται ως η ιδιωτικού δικαίου έκφανση του δικαιώματος στο περιβάλλον. Συγκεκριμένα, η υπ.αριθμ. 2145/2002 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Κορίνθου σχετικά με την ηχορύπανση από Κ.Υ.Δ. που λειτουργεί εντός αισθητικού δάσους κρίνει επί της προσβολής της προσωπικότητας από τη χρήση ηχητικών οργάνων, καθώς εκτιμά ότι «το δικαίωμα χρήσεως και απολαύσεως» των κοινοχρήστων όπως ο ατμοσφαιρικός αέρας, η θάλασσα κ.λ.π. *«αποτελεί ...την ιδιωτικού δικαίου έκφανση του δικαιώματος στο περιβάλλον...»*. Επίσης, στην υπ.αριθμ. 1214/2003 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Βόλου, σχετικά με την βλάβη της ψυχικής υγείας προσώπου εξ αιτίας ηχορύπανσης προκαλούμενης από κωδωνοστάσιο γειτονικού ναού, περιέχονται κρίσιμες σκέψεις που συνάδουν με τα επιχειρήματα της Αρχής που αναπτύσσονται στο παρόν. Στην τελευταία αυτή απόφαση το δικαστήριο:

α) επισημαίνει ότι *«οι καμπάνες των κωδωνοστασίων των εκκλησιών»* περιλαμβάνονται σύμφωνα με την οικεία αστυνομική και υγειονομική νομοθεσία στις *«εγκαταστάσεις που παράγουν θόρυβο»* και στα σχετικά *«ηχητικά όργανα»*, και, επομένως, τίθεται ζήτημα προστασίας της ψυχικής υγείας και της προσωπικότητας των γειτόνων

β) αναφέρει μεν, ορθά, ότι *«δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία που να προβλέπει το ανεκτό όριο θορύβου που εκπέμπεται από κωδωνοστάσια εκκλησιών»*, ωστόσο

επιχειρεί, στο πλαίσιο επίλυσης αστικής φύσεως διαφοράς, ανάλογη εφαρμογή των οικείων υγειονομικών, αστυνομικών και ποινικών διατάξεων. «Μια αναλογία ανοχής ...παρέχουν άλλες ρυθμίσεις», σύμφωνα με τη χαρακτηριστική διατύπωση της απόφασης, σύμφωνα με την οποία, μάλιστα, έχει γίνει δεκτό και αξιολογηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο οι σχετικές μετρήσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ. Ενόψει, επομένως, της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και δη της προστασίας του περιβάλλοντος από την ηχητική ρύπανση, η οποία επιβαρύνει και τη δημόσια υγεία, είναι προφανές ότι δεν πρέπει να γίνει δεκτή η εκτίμηση για εξαίρεση των κρισίμων θρησκευτικών Ν.Π.Δ.Δ. από το πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων. Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας μία τέτοια εξαίρεση θα έπρεπε να είχε ρητό χαρακτήρα και να έχει περιληφθεί σε ειδική νομοθετική ρύθμιση. Επομένως, το επιχείρημα της Διεύθυνσης ΕΑΡΘ ότι δεν «υφίσταται τεχνική νομοθεσία» για τις κρίσιμες εγκαταστάσεις των ναών, πρέπει, αντίθετα με το συμπέρασμα της ΕΑΡΘ, προφανώς να εκτιμηθεί ως πρόσθετος λόγος υπαγωγής των περιπτώσεων αυτών στις ρυθμίσεις του Π.Δ. 1180/81. Άλλωστε, μία εξαίρεση σε ό,τι αφορά τους ναούς θα ήταν ίσως νοητή χάριν προστασίας κάποιου υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, του οποίου εύλογα δεν γίνεται επίκληση από τις αρμόδιες Διευθύνσεις. Η δε τυχόν επίκληση της προστασίας της θρησκευτικής λατρείας προφανώς, ενόψει όσων ήδη έχουν αναπτυχθεί, δεν μπορεί να προβληθεί ως λόγος εξαίρεσης.

B3. Με βάση τα παραπάνω, πρέπει, ακόμη, να σημειωθεί ότι ο περιορισμός των ελεγχόμενων εγκαταστάσεων σε «σταθερές» μηχανολογικές εγκαταστάσεις, οι οποίες υπόκεινται στον έλεγχο του Υπουργείου Βιομηχανίας, όπως υποστηρίζεται από τις αρμόδιες Διευθύνσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ, δεν βρίσκει έρεισμα στις διατάξεις του Διατάγματος. Σε καμία διάταξη δεν γίνεται τέτοια ρητή αναφορά, αντίθετα δε γίνεται ρητά πρόβλεψη για υπαγωγή κάθε είδους εγκατάστασης στις εν λόγω διατάξεις, ανεξάρτητα από την αδειοδοτούσα αρχή, όπως προεκτέθηκε. Άλλωστε, η έννοια της εγκατάστασης εμπεριέχει το σταθερό χαρακτήρα του μηχανήματος, ενώ η αναφορά σε «μόνιμες» εγκαταστάσεις προφανώς περιορίζει υπέρμετρα και αδικαιολόγητα το γενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι τα παραδοσιακά σήμαντρα, οι

ηλεκτρικοί κώδωνες και οι εσωτερικές μικροφωνικές εγκαταστάσεις των ναών είναι «σταθερές» και «μόνιμες» εγκαταστάσεις.

V. Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι το πρόβλημα της εκπομπής θορύβου από μηχανολογικές εγκαταστάσεις ναών (ενοριών ως ΝΠΔΔ) συνιστά, σε πολλές περιπτώσεις, καθ' όλη την επικράτεια, πρόβλημα ηχορύπανσης και, επομένως, πρόβλημα υποβάθμισης του περιβάλλοντος και διακινδύνευσης της δημόσιας υγείας. Το κρίσιμο πρόβλημα είναι γνωστό στις αρμόδιες εκκλησιαστικές αρχές, οι οποίες έχουν κατά καιρούς εκδώσει ειδικές οδηγίες για τον περιορισμό του. Δεν τίθεται, άλλωστε, θέμα υπαγωγής των πραγματικών δεδομένων των κρίσιμων υποθέσεων στη νόμιμη άσκηση του δικαιώματος θρησκευτικής λατρείας, καθώς το πρόβλημα επικεντρώνεται στην εκπομπή υπερβολικού θορύβου από τις εγκαταστάσεις των ναών.

Η μη εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. 1180/81 από τις κατά νόμο αρμόδιες υπηρεσίες, σε περιπτώσεις όπως οι εξετασθείσες, συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας. Η κοινοποίηση των εγγράφων προς τους άμεσα ενδιαφερόμενους πολίτες, συνιστά επιβαλλόμενη διοικητική πρακτική για λόγους διαφάνειας της διοικητικής δράσης και ουδόλως αποτελεί «διαρροή εγγράφων», όπως εσφαλμένα αναφέρθηκε από τον πρώην Νομάρχη Ηρακλείου.

Με βάση τα παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ :

1. Την άμεση εφαρμογή των κρίσιμων διατάξεων του Π.Δ. 1180/81 στις ανωτέρω υποθέσεις με κάθε νόμιμο μέσο, ιδίως δε τη διενέργεια αυτοψιών και την επιβολή κυρώσεων αρμοδίως σε περίπτωση υπέρβασης των επιτρεπόμενων ορίων θορύβου. Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.5 του Π.Δ. 1180/81, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο θορύβου σε περιοχές που επικρατεί το αστικό στοιχείο είναι 50 DB.

2. Την έκδοση ερμηνευτικής εγκυκλίου από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ με σκοπό την αναγνώριση της υπαγωγής των θρησκευτικών ΝΠΔΔ στις διατάξεις του Π.Δ. 1180/81 (άρθρο 1 παρ.η) ως δυνητικών πηγών – φορέων ηχορύπανσης από τις μηχανολογικές εγκαταστάσεις τους.
3. Την έκδοση των σχετικών κοινών υπουργικών αποφάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 14 παρ. 4 του ν.1650/86.

